

Gyermekjogok gyermekcipőben?

Dr. Szabó Máté, az állampolgári jogok országgyűlési biztosa ezzel a címmel rendezte hat évre tervezett gyermekjogi projektje első évének zárókonferenciáját. A gyermekjogi projekt 2008. évének központi témája a jogtudatosítás volt, és az idei év záró momentumaként ezen konferencia keretében kívántunk visszatekinteni az eddig elért eredményeinkre, valamint a nagyszabású rendezvény keretében a gyermekekkel, a gyermekekért dolgozó szakemberek körében újabb párbeszédet kezdeményezni a gyermekjogok mai magyarországi helyzetéről, jövőjéről.

A Gyermekjogi Egyezmény¹ 29. cikkében foglaltak szerint is a gyermek oktatásának egyik célja, hogy a gyermek tudatába kell vésni az emberi jogok és az alapvető szabadságok, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmányában elfogadott elvek tiszteletben tartását. Az Egyezmény 44. cikke alapján a részes államoknak ötévente be kell számolni a Gyermek Jogainak Bizottsága részére az Egyezményben elismert jogok érvényesítése érdekében elfogadott intézkedésekről, és az e jogok gyakorlásában elért előrehaladásról. A 2003-ban benyújtott, 2-3. időszakos országjelentés 2006-os értékelése során a Bizottság javasolta, hogy a tananyagba kötelező elemként kerüljön be az emberi jogok oktatása (53. pont), és javasolta továbbá olyan kampányok szervezését, amelyekkel a gyermekeket jogaikról tájékoztatják (55. pont).

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvényben (Obtv.) foglaltak alapján az ombudsman főszabály szerint panasz alapján jár el, de indokolt esetben – meghatározott jogszabályi feltételek fennállásakor – hivatalból is vizsgálódhat. A gyermekek életkoruk és más tényezőkből fakadó kiszolgáltatottságuk miatt alapvető jogaik érvényesítésére, panasz benyújtására kevésbé képesek, így ennél a csoportnál fokozott jelentőséggel bírnak a hivatalból indított vizsgálatok és az ezekből építkező proaktív ombudsmani szerepfelfogás.

Az ombudsmanok feladatköre szerte a világban újabb speciális feladatkörökkel bővül, amelyekből kiemelkedik a gyermekek jogainak védelme, ugyanakkor a gyermeki jogok védelmének intézményrendszerében egyre jelentősebb szerepet kapnak az ombudsman-intézmények. Magyarországon ma mindkét tendencia egyaránt jellemző.²

Magyarországon az 1997-es gyermekvédelmi törvény (Gyvtv.)³ az állampolgári jogok országgyűlési biztosa kifejezett, kiemelt feladatává teszi a gyermeki jogok védelmét. Ezt a feladatot az országgyűlési biztos a Magyar Köztársaság

Alkotmánya⁴ és az Obtv. rendelkezései szerint látja el. A hagyományos, az egyedi panaszügyek ügykövető intézése mellett az ombudsman ezért is helyez külön hangsúlyt a gyermekjogi projekt munkájára, amelynek célja éppen a proaktív jellegű jogvédelem.

A zárókonferencia megnyitásként Dr. Szabó Máté videóköszöntőjében a gyermekek jogai kultúrájának társadalom- és jogtörténeti fejlődését ismertette, hangsúlyozva a gyermekek jogai tiszteletben tartásának fontosságát, különös tekintettel arra, hogy a gyermekek jog- és érdekérvényesítésre a felnőttvilágban – mint a „lilliputiak” a Gulliverek világában – kevésbé képesek.

A projekt 2008. évi tevékenységéről dr. Kovács Orsolya Ágota, a projekt vezetője, illetve dr. Rajzinger Ágnes és dr. Retkes Zita projektagok számoltak be. A proaktív ombudsmani szerepfelfogás mellett a „hagyományos” ombudsmani – panaszok alapján, illetve a hivatalból indított – vizsgálatok jelentősége megkérdőjelezhetetlen. Számos esetben a – panaszok nagy számára való tekintettel elrendelt – átfogó vizsgálatok, hivatalból indított vizsgálatok adják az alapját a jövőbeni projektek, illetve a folyamatban lévő projektek újabb fő témáinak. A gyermekjogi projekthez kapcsolódó négy – kiemelt – vizsgálat által érintett területek a következők voltak: a gyermekjóléti alapellátások, a büntetés-végrehajtási intézetek átfogó vizsgálata, az újpesti iskolai erőszak ügyében indított, valamint a gyermekjogok a médiában tárgyú vizsgálat.

A gyermekjóléti alapellátások Pest megyei vizsgálata⁵ során az országgyűlési biztos számos kezdeményezéssel élt. Ezek közül kiemelendő, hogy – mivel jelenleg Magyarországon nem jut mindenki egyenlő eséllyel az alapellátásokhoz – az ombudsman javasolta a *Kormánynak*, hogy a *szociális szaktárca* segítségével tekintse át a gyermekvédelmi alapellátások rendszerét, finanszírozásának szabályozását, és vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy településeken élő gyermekek és családjaik részére miként biztosítható a gyermekjóléti szolgáltatásokhoz, továbbá az átmeneti gondozáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés. Ezen túl, a jelzőrendszer megfelelő működése érdekében ajánlást fogalmazott meg az országgyűlési biztos a szociális és munkaügyi miniszternek, kezdeményezze a Gyermekvédelmi törvény olyan irányú kiegészítését, amely a jelzési kötelezettségek elmulasztása esetén alkalmazandó következményeket is következetesen rendezi.

1 A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény (Magyarországon kihirdette az 1991. évi LXIV. törvény)

2 Dr. Somody Bernadette: Az ombudsman szerepe a gyermeki jogok védelmében, *Családi Jog VI. évfolyam* 2. sz., 20. oldal

3 A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásáról szóló 1997. évi XXXI. törvény 11. § (2) bek.

4 1949. évi XX. törvény

5 OBH 5158/2007.

Az országgyűlési biztos 2007-ben sajtóértesülésre, hivatalból vizsgálatot indított a tököli fiatakorúak büntetés-végrehajtási intézetében történt erőszakos bűncselekmény kapcsán.⁶ A feltárt visszaessékok orvoslása érdekében a biztos ajánlást tett az igazságügyi és rendészeti miniszternek, hogy dolgozzon ki konkrét intézkedési tervet a fiatakorúak törvényes fogvatartására vonatkozóan. Az országgyűlési biztos ajánlást fogalmazott meg továbbá a szociális és munkaügyi miniszternek, hogy fontolja meg egy újabb javítóintézet kialakítását.

Az országgyűlési biztos jelentésében⁷ fogalmazta meg, hogy önkényes, felhatalmazás nélküli és törvénytörtő volt Újpest polgármesterének azon intézkedése, amellyel egy tanárát bántalmazó tanulót azonnali hatállyal kizárt a kerület valamennyi önkormányzati fenntartású iskolájából. Mindezt tette fegyelmi eljárás lefolytatása, a tanuló meghallgatása, jogerős fegyelmi határozat nélkül. A biztos ezért a legfőbb ügyészhez, valamint az oktatási és kulturális miniszterhez fordult és a törvényesség helyreállítását kérte.

A média szerepe a gyermek személyiségének fejlődésében napjainkban meghatározó, ezért az ombudsman célzottan a műsorszolgáltatók szerepét kiemelve vizsgálta a gyermeki jogok érvényesülését a médiában.⁸ Az ombudsman jelentésében megállapította, hogy nem egységes a műsorszolgáltatók gyakorlata abban, hogy a gyermek- és ifjúsági műsorok ténylegesen eljussanak a gyermekekhez, továbbá valamennyi magyarországi műsorszolgáltatónak feladata kell, hogy legyen a gyermekek jogtudatosításában való aktív és felelősségteljes részvétel. A megkeresett műsorszolgáltatók egyike sem számolt be arról, hogy kifejezetten gyermeki jogtudatosítást célzó műsorszámot mutatna be. Azóta egy műsorszolgáltató jelezte, hogy – az ombudsmani jelentés hatására – gyermeki jogtudatosítást célzó műsor sugárzását tervezi.

A gyermeki jogi projekt munkatársai ismertették továbbá, hogy a proaktív szerepvállalás jegyében a projekt tagjai a jogtudatosítás elősegítése érdekében kialakítottak egy úgynevezett minisite-ot⁹, amelynek célja az alapvető és gyermeki jogokról szóló tájékoztatás. A honlap célközönsége elsősorban a gyermekek, de remélhetőleg – és az eddigi tapasztalatok ezt részben visszaigazolták – felnőttek érdeklődésére is számot tarthat a tartalom. A honlapon keresztül – különböző eljárási formások nélkül, megkönnyítendő a hivatalunkhoz fordulást – tájékoztatást is kérhetnek a gyermekek, kérdést tehetnek fel, véleményt nyilváníthatnak.

A konferencia számos – a gyermekekért, a gyermekekkel aktívan tevékenykedő – szakember előadásának adott helyet. A kormányzat részéről dr. Szüdi János, az Oktatási és Kulturális Minisztérium szakállamtitkára és dr. Katonáné dr. Pehr Erika, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium főosztályvezetője számolt be a területüket érintő aktuális kérdésekről. Dr. Szüdi János hangsúlyozta, hogy a hatályos jog-

szabályi környezet megfelelő, a Nemzeti Alaptanterv minden lehetőséget biztosít a jogismeret oktatására, azonban a közoktatási intézmények maguk határozzák meg saját prioritásaikat. Az ombudsmanok gyermeki jogi szerepvállalását illetően nemzetközi kitekintést Lux Ágnes, az ombudsmani hivatal projekt-koordinátora adott, míg Szelényi Zsuzsanna, a Budapesti Európai Ifjúsági Központ igazgató-helyettese a gyermekek jogismeretének fejlesztésében a nem-formális oktatás szerepét hangsúlyozta, és néhány ehhez kapcsolódó – az Európa Tanács által kidolgozott – módszertani anyagot (Compass, Compasito) mutatott be röviden. A jogtudatosítás fontosságáról beszélt Sereg András, az Alkotmánybíróság sajtófőnöke, a Jogod van hozzá! című könyv írója is. Dr. Purda Zsuzsa, a Gyermeki jogi ABC kiadvány egyik szerzője előadásában alátámasztotta az ombudsmani hivatal jogtudatosító törekvéseinek lényeges szerepét. A bűnmegelőzés érdekében kidolgozott, gyermekeknek szóló új módszereket Dr. Kesztyűs Rudolf rendőr ezredes ismertette, míg a pedagógusok szerepéről, továbbképzésének fontosságáról Kerpen Gábor, a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezetének elnöke beszélt.

A rendezvény nagy érdeklődésre tartott számot, a konferencián mintegy 200 fő vett részt.

Összességében elmondható, hogy a mind a gyermekektől, valamint a felnőttektől a hivatalhoz érkező rengeteg visszajelzés és kérdés, mind a rendezvény résztvevőinek nagy száma azt mutatja, hogy valós, a társadalom jelentős részét érintő megoldandó feladatról van szó, és pillanatnyilag nagy hiányosság tapasztalható a területen.

Konkrét és egyetlen követendő megoldás kínálása nem lehetett (és nem is volt célunk) – a vita, a párbeszéd, a megoldás keresése azonban elkezdődött, amely természetesen nem fejeződhet be egy év, de még hat év alatt sem. Reményeink szerint az ombudsman – úgy is, mint „kvázi” gyermeki jogi szakombudsmani teendőket is ellátó szerv – tevékenysége a következő években is hasonlóan konstruktív fogadtatásra talál, és törekvéseink a gyermekekkel foglalkozó szakemberek munkáját, nem mellesleg pedig a gyermeki jogok tiszteletben tartásának gyakorlatban megnyilvánuló fejlődését fogják segíteni.

*dr. Rajzinger Ágnes,
dr. Retkes Zita*

⁶ OBH 4841/2007.

⁷ OBH 2223/2008.

⁸ OBH 2057/2008.

⁹ www.gyermeki jogok.obh.hu

